

Łódź, dnia 10 lipca 2023 roku

Sąd Okręgowy w Łodzi
XI Wydział Wizytacyjny
90-921 Łódź, Pl. Dąbrowskiego 5
tel.42/6778910; fax.42/2126079
e-mail wizytacyjny@lodz.so.gov.pl

W.XI. 551.27.2023

Pan
Przemysław Kazimierski
Dyrektor Zespołu
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Krajowy Mechanizm Prewencji

Szanowny Panie Dyrektorze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 21 czerwca 2023 roku, nr **KMP.571.2.2023**, dotyczące raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu, przeprowadzonej w dniach od 6 do 9 marca 2023 r., uprzejmie informuję, iż zgodnie z zaleceniem zawartym w punkcie 7.3 raportu zapoznano z nim sędziów VI Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego w Łodzi ze szczególnym podkreśleniem zwrócenia uwagi na argumentację przedstawioną w punkcie 6.11 raportu, odnoszącą się do sposobu wyznaczania posiedzeń sądu penitencjarnego.

Z poważaniem

Z up. Prezesa

Sądu Okręgowego w Łodzi

Wizytator ds. Karnych

sędzia dr Zbigniew Mierzejewski

Łódź, dn. 19. lipca 2023r.

OI/D.0812.1.3.2023.MB

Pan
Przemysław Kazimierski
Dyrektor Zespołu
Krajowy Mechanizm Prewencji
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

W odpowiedzi na zalecenie zawarte w raporcie z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu przeprowadzonej w dniach 6-9.03.2023r. przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, w sprawie zapewnienia Dyrektorowi Zakładu Karnego w Łowiczu środków finansowych na realizację zaleceń wymagających nakładów finansowych informuję, że dysponentem środków finansowych przeznaczanych na inwestycje i roboty remontowe jest Dyrektor Generalny Służby Więziennej. Propozycje przedsięwzięć remontowych zgłaszane przez poszczególne jednostki organizacyjne Służby Więziennej są przekazywane przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej z uwzględnieniem hierarchiczności/pilności ich realizacji. Przydzielanie przez dysponenta konkretnych zadań do realizacji następuje stosownie do aktualnych możliwości finansowych.

Potrzeby inwestycyjno-remontowe związane z rozbudową i unowocześnieniem jednostki w przedstawionym przez Zakład Karny w Łowiczu zakresie zostały przekazane przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Łodzi do zaakceptowania Dyrektorowi Generalnemu SW. Dyrektor Generalny SW podejmie decyzję, które jednostki w Polsce i na jakie przedsięwzięcia otrzymają zabezpieczenie finansowe.

Natomiast środki finansowe przeznaczone na realizację bieżących prac remontowo-naprawczych jak też na zakup niezbędnego wyposażenia kwaterunkowego, pomocy dydaktycznych warunkujących funkcjonowanie jednostki są zapewnione przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Łodzi. Dyrektor Zakładu Karnego w Łowiczu bezpośrednio podejmie decyzję o ich rozdysponowaniu na najpilniejsze potrzeby.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Łodzi dokonuje podziału bieżących środków finansowych mając na względzie potrzeby wszystkich 9 jednostek penitencjarnych, nad którymi sprawuje nadzór.

Z upo
Dyrektora
Słu... leżn...
mgr M... rucha
...poja...

Wykonano w 1 egz.

1. adresat (przesłano pocztą elektroniczną na adres: biurozrecznika@brpo.gov.pl)

SLUŻBA
WIĘZIENNA

Zakład Karny w Łowiczu

99-400 Łowicz, ul. Wiejska 3

tel. 46 830-97-00 fax. 46 830-97-05 zk_lowicz@sw.gov.pl

D/K-P.0812.2.3.2023.AA

Łowicz, dnia 19 lipca 2023 roku

RPW/62461/2023 P
Data: 2023-07-21

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPK	2023 -07- 2 1
ZAL.	NR

Pan
Przemysław Kazimirski
Dyrektor Zespołu
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Krajowy Mechanizm Prewencji
al. Solidarności 77
00 – 090 Warszawa

W odpowiedzi na Państwa pismo KMP.571.2.2023.RK z dnia 21 czerwca 2023 roku w sprawie zajęcia stanowiska odnośnie informacji z wizytacji w Zakładzie Karnym w Łowiczu przeprowadzonej przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 6 - 9 marca 2023 roku, a w szczególności przedstawionych w niej zaleceń wyjaśniam, co następuje:

1. Do kadry kierowniczej jednostki nie wpłynęły od osadzonych żadne informacje dotyczące przebiegu rozmów KMPT z osadzonymi jak również wskazujące na możliwość stosowania represji przez funkcjonariuszy w związku z tymi rozmowami. Jednakże zgodnie z zaleceniem, funkcjonariusze zostali pouczeni o braku zasadności i celowości przepytывania osadzonych na okoliczność prowadzenia przez nich rozmów z przedstawicielami KMPT.

2. Administracja zakładu dokłada wszelkich starań w celu wyjaśnienia zgłaszanych przez osadzonych przejawów niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy, m.in. w toku prowadzonych postępowań wyjaśniających w sprawach składanych skarg. Ponadto udziela wyjaśnień uprawnionym organom np. Policji, Prokuraturze, Sądom w sytuacji, gdy prowadzą one postępowania z udziałem funkcjonariuszy i pracowników. Wyjaśnienie zdarzeń dotyczących niewłaściwego traktowania osadzonych jest możliwe w sytuacji powzięcia informacji o: osobach biorących w nich udział (funkcjonariuszach i osadzonych), datach i miejscach zdarzeń. Informuję również, że kadra kierownicza jednostki w trakcie odpraw służbowych systematycznie przypomina podległym funkcjonariuszom o kierowaniu się w relacjach z osadzonymi zasadami humanitaryzmu, równego traktowania i przede wszystkim szacunku dla osób pozbawionych wolności.

3. W Zakładzie Karnym w Łowiczu kontrole osobiste osadzonych przeprowadzane są zgodnie z treścią rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 2022 roku w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli osobistych skazanych, tymczasowo

aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli, jak również zgodnie z treścią art. 223f kodeksu karnego wykonawczego. Funkcjonariusz przeprowadzający kontrolę poleca osobie kontrolowanej zdjęcie odzieży z górnej albo dolnej części ciała i obuwia, zwracając uwagę, aby osoba kontrolowana pozostawała podczas kontroli częściowo ubrana. W trakcie kontroli osobistej funkcjonariusz sprawdza przy użyciu posiadanych środków technicznych przekazane części odzieży, w kolejności zdejmowania. Przed sprawdzeniem dalszej części odzieży funkcjonariusz umożliwia osobie kontrolowanej założenie odzieży już sprawdzonej. Po zdjęciu odzieży lub obuwia, funkcjonariusz sprawdza wzrokowo lub manualnie osobę kontrolowaną oraz dokonuje oględzin miejsc intymnych bez ich dotykania. Kontrola osobista przeprowadzana jest w sposób możliwie jak najmniej krępujący dla osoby kontrolowanej, z poszanowaniem jej godności osobistej, co również obejmuje tematykę szkoleń funkcjonariuszy.

4. Cella zabezpieczająca w tutejszym zakładzie karnym wyposażona jest zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 roku w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej. Przepisy Ministra Sprawiedliwości wskazują, że osobie umieszczonej w celi zabezpieczającej należy zapewnić możliwość zaspokajania potrzeb fizjologicznych, co nie wyklucza fizycznej obecności funkcjonariusza w samym przedsiönku, w pewnych sytuacjach związanych z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa osadzonemu przed nim samym jest wręcz konieczne.

5. Kwaterowanie osadzonych nie ukaranych karą dyscyplinarną w celach izolacyjnych realizowane jest na podstawie § 33 ust. 2 *Zarządzenia Nr 2/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 9 stycznia 2023 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników służby więziennej oraz pracowników przywiązanych zakładów pracy*. Zgodnie z powyższym uregulowaniem prawnym, ma to miejsce jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

6. W trakcie używania środków przymusu bezpośredniego dowodzący wyznacza funkcjonariusza, którego wyposaża w kamerę przenośną rejestrującą obraz i dźwięk, celem rejestrowania wykonywanych czynności służbowych z udziałem osadzonego. Aktualnie dowódcy zmiany na skutek odgórnych rozwiązań zostali wyposażeni w kamery nasobne i są zobowiązani do ich używania.

7. W Zakładzie Karnym w Łowiczu stosowanie kajdanek na czas transportu osadzonych realizowane jest prewencyjnie, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 roku o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie dla cudzoziemców lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób.

8. Zakład Karny w Łowiczu przygotował wniosek na realizację zamówienia publicznego na wykonywanie świadczeń zdrowotnych na rzecz osób pozbawionych wolności w zakresie minimum 78 – maksymalnie 120 godzin miesięcznie. Do ww. konkursu zgłosił się tylko jeden

kandydat, z którym została podpisana umowa na wykonywanie świadczeń zdrowotnych w ramach kontraktu minimum 80 godzin miesięcznie. Pomimo braku chętnych kandydatów w tym zakresie, świadczenia zdrowotne są realizowane bez zbędnej zwłoki, a osadzeni mają zapewnioną opiekę zdrowotną zgodnie z art. 115 kkw.

9. Administracja tutejszego zakładu karnego realizuje świadczenia zdrowotne zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 roku w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności. Przepisy te nie przewidują poddania obowiązkowym badaniom pacjentów po przetransportowaniu do jednostki. Pomimo tego personel medyczny dokonuje oceny stanu zdrowia osoby pozbawionej wolności po przetransportowaniu, gdy wskazują na to względy medyczne. W sytuacji, gdy osoba pozbawiona wolności zgłasza dolegliwości zdrowotne, jest poddawana takiemu badaniu.

10. Opieka zdrowotna jest realizowana w godzinach pracy ambulatorium, natomiast poza godzinami pracy pierwsza pomoc przedmedyczna jest udzielana przez przeszkolonych w tym zakresie funkcjonariuszy. Personel medyczny ma wyznaczone dyżury telefoniczne, natomiast w sytuacjach wymagających nagłej interwencji medycznej wzywany jest zespół ratownictwa medycznego. Opieka pielęgniarska jest realizowana zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, a w szczególności załącznikiem nr 74 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2013 roku w sprawie nadania statutów podmiotom leczniczym dla osób pozbawionych wolności. Na podstawie §4 ww. przepisu do zadań Ambulatorium z Izbą Chorych Chorych należy udzielanie ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych, o których mowa w art. 10 i art. 11 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej (z wyjątkiem świadczeń z zakresu rehabilitacji leczniczej), a zatem udzielanych w odpowiednio urządzonym, stałym pomieszczeniu w warunkach niewymagających ich udzielania w trybie stacjonarnym i całodobowym. Ponadto zakres zadań Ambulatorium z Izbą Chorych obejmuje: leczenie stomatologiczne, leczenie chorych umieszczonych w izbie chorych oraz kierowanie pacjentów na konsultacje specjalistyczne, rehabilitację leczniczą i do leczenia szpitalnego.

11. Omówiono zasady przyjęć lekarskich. Podjęto działania w celu ograniczenia do niezbędnego minimum realizacji świadczeń zdrowotnych w obecności funkcjonariusza niewykopującego zawodu medycznego. Zgodnie z art. 115§8 kodeksu świadczenia zdrowotne są udzielane osadzonym w obecności funkcjonariusza niewykonywującego zawodu medycznego wyłącznie na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa.

12. Na bieżąco prowadzone są nabory do służby na stanowiska pielęgniarki (1 wakat) i ratownika medycznego (0,6 wakatu), jednak nie przynoszą one żadnego skutku, głównie z uwagi na znaczny wzrost wynagrodzeń pracowników cywilnej służby zdrowia i powstałą z tego powodu różnicę na niekorzyść funkcjonariuszy.

W dziale ochrony występuje obecnie 9 wakatów. Dyrektor Okręgowy SW w Łodzi na bieżąco zarządza i prowadzi postępowania kwalifikacyjne w stosunku do kandydatów do służby w podległych jednostkach organizacyjnych, w tym ZK w Łowiczu (w 2023r. ogłoszonych

było 12 naborów do służby). Występowanie wakatów wynika z faktu, że osoby deklarujące chęć pełnienia służby w ZK Łowicz w pierwszej kolejności przyjmowane są do służby do jednostek łódzkich, w których liczba wakatów jest większa niż w tutejszym Zakładzie. Przeniesienie nowoprzyjętych osób do ZK w Łowiczu następuje w ciągu 12 miesięcy od daty ich wstąpienia do służby. Aktualnie w jednostkach łódzkich pełni służbę kilkunastu funkcjonariuszy, którzy planowani są do przeniesienia do ZK w Łowiczu. Sukcesywne ich przenoszenie doprowadzi do likwidacji wakatów w dziale ochrony.

13 i 14. Na dzień dzisiejszy nie występują w jednostce wakaty na stanowisku psychologa. W zakresie zwiększenia liczby psychologów konieczne jest przyznanie dodatkowych etatów przez OISW w Łodzi, co będzie możliwe najwcześniej po otwarciu nowego pawilonu mieszkalnego dla osadzonych.

15. Stosowanie blend w oknach cel mieszkalnych jest zgodne z Wytycznymi Nr 1/2023 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 lutego 2023 roku w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej oraz Wytycznymi Nr 3/2022 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 grudnia 2022 roku w sprawie technicznego zabezpieczenia ochronnego w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, cyt. „ otwory okienne, w budynkach zakwaterowania osadzonych, w których stosuje się sposób ochrony właściwy dla zakładów karnych typu zamkniętego oraz dla aresztów śledczych wyposażone są w siatki i przesłony”. Przesłony w otworach okiennych stosuje się razem z siatką stalową. Zabezpieczenia te uniemożliwiają przekazanie przedmiotów pomiędzy osadzonymi przez okna cel mieszkalnych.

16. W 2021 roku na terenie jednostki rozpoczęto realizację zadania inwestycyjnego pn: „Budowa budynku pawilonu mieszkalnego dla osadzonych w Zakładzie Karnym w Łowiczu”. W ramach prowadzonej inwestycji zostanie wybudowany nowy pawilon mieszkalny dla ok. 250 osadzonych, przebudowana sala widzeń dla odwiedzających oraz nadbudowana druga kondygnacja, która zostanie zagospodarowana na pomieszczenie dowódcy zmiany, magazynek podręczny, pomieszczenie biurowe oraz socjalne. W bieżącym roku wystąpiono do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Łodzi o przyznanie środków na zadanie inwestycyjne polegające na wybudowaniu nowego pawilonu mieszkalnego w miejsce istniejących pawilonów A i B tj. oddziały I, II i VII oraz wybudowanie nowego placu spacerowego w miejscu aktualnie istniejącego. Docelowo planowane jest wyburzenie kolejnych pawilonów mieszkalnych i wybudowanie w ich miejsce nowych, w których znajdować się będą cele 4 – 6 osobowe. Dalsza modernizacja jednostki uzależniona jest od przyznania środków finansowych.

17. Prace remontowe w oddziałach mieszkalnych prowadzone są sukcesywnie w miarę posiadanych środków finansowych, jakie corocznie otrzymuje jednostka oraz możliwości związanych z rozmieszczeniem osadzonych. W 2022 roku wyremontowano 21 cel mieszkalnych.

18. Zakupy rzeczy skarbowych dla osadzonych prowadzone są sukcesywnie w miarę posiadanych środków finansowych. Osadzeni z chwilą przybycia do zakładu otrzymują m.in. materac i poduszkę, które są w dobrym stanie (nowe lub używane). Stan rzeczy skarbowych, w tym materacy i poduszek jest weryfikowany celem zakwalifikowania do dalszego użytkowania.

Po zgłoszeniu potrzeb w zakresie wymiany składników wyposażenia, osadzeni doprowadzani są do magazynu odzieżowego, między innymi w celu wymiany materacy i poduszek.

19. Osadzeni mają możliwość wymiany koców w magazynie po zgłoszeniu takiej potrzeby kwatermistrzom oddziałowym realizującym obowiązki służbowe bezpośrednio w oddziałach penitencjarnych.

20. Prace remontowe realizowane są w miarę możliwości finansowych zakładu ze szczególnym uwzględnieniem remontów w obszarach związanych z zapewnieniem właściwych warunków bytowych osadzonym.

21. Place spacerowe znajdujące się na terenie zakładu spełniają warunki opisane w Wytycznych Nr 3/2022 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 grudnia 2022 roku w sprawie technicznego zabezpieczenia ochronnego w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Zgodnie z ww. wytycznymi minimalna powierzchnia placu spacerowego wynosi 20m², a najkrótszy bok tego placu nie może mieć mniej niż 2,2 m długości. Dwa spośród placów spacerowych zostały wyremontowane w 2017 i 2020 roku. Budowa kolejnego, nowego placu uzależniona jest od przyznania środków pieniężnych, o które wystąpiono do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Łodzi.

22. Na terenie zakładu znajduje się boisko sportowe, które umiejscowione jest przy oddziale VII (terapeutycznym). Znajduje się w miejscu przeznaczonym na teren prac inwestycyjnych związanych z przebudową pawilonów mieszkalnych. Aktualna infrastruktura zakładu uniemożliwia budowę kolejnego boiska. W przypadku dalszej modernizacji jednostki, jeżeli pozwolą na to względy projektowe i przyznane zostaną środki finansowe, zostanie wybudowane drugie boisko sportowe dla osadzonych.

23. W tymczasowej sali widzeń znajduje się kąciak zabaw dla dzieci. W chwili zakończenia inwestycji polegającej na przebudowie sali widzeń, również zostanie utworzony kąciak zabaw dla dzieci.

24. Zgodnie ze znowelizowaną treścią art. 105b kodeksu karnego wykonawczego skazany co najmniej raz w tygodniu ma prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy w sposób i terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym. Naczelnym celem przyświecającym projektodawcom w trakcie konstruowania wyżej wymienionej i innych zmian legislacyjnych ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku kodeks karny wykonawczy było ukierunkowanie ich na poprawę warunków bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych, ochronę społeczeństwa przed sprawcami najcięższych przestępstw, poprawę warunków wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej jak również usprawnienie procedur związanych z wykonywaniem kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania – co zostało podkreślone w uzasadnieniu projektowanych zmian prawnych. Nowa regulacja kodeksowa dotycząca rozmów telefonicznych skazanych z rodziną i innymi osobami bliskimi gwarantuje osobom pozbawionym wolności minimalny standard dostępu do samoinkasującego aparatu telefonicznego w wymiarze co najmniej raz w tygodniu. Dyrektor zakładu karnego jest odpowiedzialny za zapewnienie skazanemu wskazanego standardu oraz określenie sposobu

i terminu jego realizacji w porządku wewnętrznym jednostki. Właściwe działanie dyrektora w tym zakresie winno spełniać szereg przesłanek, a w szczególności obejmować: prawidłowe i praworządne wykonywanie kary pozbawienia wolności uwzględniające również aspekt prowadzenia oddziaływań penitencjarnych wobec osadzonych, zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w podległej jednostce oraz odpowiednie wykorzystanie kadry. Regulacja zawarta w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu dotycząca możliwości korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych celem odbycia rozmów z rodziną i innymi osobami bliskimi przez skazanych skierowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego jeden raz w dniach od poniedziałku do niedzieli w godzinach 8.00-12.00 i 14.00.-18.00 w wymiarze nie przekraczającym 10 minut mieści się w granicach minimalnego standardu określonego przez ustawodawcę w art. 105b kodeksu oraz jednocześnie zapewnia właściwy sposób realizacji wszystkich zadań służbowych. Z dokonanych obserwacji wynika również, że obowiązujące zróżnicowanie zasad korzystania przez osadzonych z aparatu telefonicznego w zależności od typu zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) jest czynnikiem zachęcającym do starań o zakwalifikowanie do zakładu o zmniejszonym rygorze. Po zapoznaniu się ze stanowiskiem Biura Rzecznika Praw Obywatelskich podjęto zatem decyzję o utrzymaniu w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu dotychczasowych zapisów dotyczących realizacji rozmów skazanych przebywających w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego w wymiarze jeden raz w tygodniu. Zaznaczyć przy tym należy, że w przypadku złożenia przez osadzonego prośby do dyrektora uzasadnionej występowaniem szczególnie trudnej sytuacji osobistej, zwłaszcza wówczas gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony, udzielane są osadzonym zgody na skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z rodziną i innymi osobami bliskimi poza terminami ustalonymi w obowiązującym porządku wewnętrznym.

25. Podnieść należy, że do podstawowych form kontaktu osadzonych z osobami bliskimi określonych w kodeksie karnym wykonawczym należą: widzenia, rozmowy telefoniczne i korespondencyjne. Natomiast kontakty za pośrednictwem komunikatora SKYPE, zgodnie z art. 105 § 1 kodeksu karnego wykonawczego, są formą kontaktów osadzonych z osobami bliskimi stosowaną przy użyciu innych środków łączności, a zatem w uzasadnionych wypadkach. Celem zapewnienia skazanym możliwości kontaktów z bliskimi na równych i sprawiedliwych zasadach, w Zarządzeniu Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu w sprawie zasad określających utrzymywanie przez skazanych kontaktów z rodziną i innymi osobami bliskimi poprzez program SKYPE przyjęto, że kontakt poprzez SKYPE umożliwiany będzie w pierwszej kolejności skazanym nieutrzymującym kontaktów z rodziną w formie widzeń, a w szczególności: 1) będących rodzicami lub opiekunami prawnymi dziecka do lat 15, 2) cudzoziemcom, 3) których rodzina lub osoby najbliższe zamieszkują w znacznej odległości od miejsca ich przebywania, 4) których sytuacja rodzinna, zdrowotna lub finansowa osób najbliższych uniemożliwia przyjazd na widzenie. W dalszej kolejności z kontaktu za pomocą komunikatora SKYPE skorzystać będą mogli osadzeni nie spełniający powyższych kryteriów. Niestety w chwili obecnej z uwagi na warunki lokalowe, a w szczególności prowadzone na terenie Zakładu długoterminowe inwestycje budowlane oraz

utworzenie dodatkowych pomieszczeń socjalnych dla funkcjonariuszy i pracowników Zakładu nie ma możliwości zwiększenia liczby stanowisk komputerowych do realizacji kontaktów przy użyciu komunikatora Skype dla większej liczby skazanych. Informuje jednocześnie iż, w związku z prowadzoną inwestycją pn. " Budowa budynku pawilonu mieszkalnego dla osadzonych w Zakładzie Karnym w Łowiczu" na każdym piętrze (czyt. oddział mieszkalny) zostały zaprojektowane rozmównice internetowe do realizacji kontaktów przy użyciu komunikatora SKYPE dla osadzonych. Po otwarciu nowego pawilonu mieszkalnego planowane jest zwiększenie liczby stanowisk komputerowych do realizacji kontaktów przy użyciu komunikatora SKYPE.

26. W Zakładzie Karnym w Łowiczu od dnia 1 grudnia 2022 roku do 30 listopada 2023 roku jest prowadzona inwestycja rozbudowy budynku administracyjnego w części przeznaczonej na salę widzeń z nadbudową drugiej kondygnacji. W związku z powyższym widzenia odbywają się w przystosowanym do tego celu pomieszczeniu zastępczym (kompleks budynków gospodarczych jednostki), do którego dobudowano podjazd dla osób niepełnosprawnych, zamontowano szersze drzwi wejściowe, dostosowano toalety. Widzenia osadzonych z obrońcą lub inną osobą wymienioną w art. 8§3 kodeksu karnego wykonawczego realizowane są zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami tj. pod nieobecność innych osób. Zgodnie z art. 73a ww. kodeksu jednostka, w tym sala widzeń jest monitorowana przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz bez utrwalania dźwięku, ale na czas widzenia osadzonego z osobą wymienioną w art. 8§3 kodeksu system rejestrujący jest wyłączany, co umożliwi skuteczną ochronę tajemnicy prawnie chronionej.

27. W Zakładzie Karnym w Łowiczu w dniach 15 – 30 czerwca 2023 roku przeprowadzone zostało ogólnozakładowe szkolenie dla funkcjonariuszy i pracowników z zakresu:

- standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur,
- znajomości Protokołu stambulskiego,
- postępowania z osadzonymi stosującymi przemoc.

28. Szkolenie pt. „Przepisy międzynarodowe w zakresie wykonywania kary pozbawienia wolności” zaplanowane zostało na październik 2023 roku.

29. Dane teleadresowe krajowych i międzynarodowych instytucji ochrony praw człowieka umieszczone na tablicach informacyjnych zostały ujednolicone.

30. Skrzynki na korespondencję kierowaną do instytucji międzynarodowych są dostępne dla wszystkich osadzonych.

31. W bieżącym roku zostanie zrealizowany kurs dla grupy do 10 osadzonych pn. „Opiekun osób starszych i z niepełnosprawnościami”. W tym celu wystąpiono do Dyrektora Okręgowego SW w Łodzi ze stosownym wnioskiem.

32. Wychowawcy posiadają w pokojach gry planszowe z możliwością ich wypożyczenia osadzonym.

33. Zmiana lokalizacji gabinetu psychologa zgodnie z zaleceniem KMPT zostanie rozważona po powstaniu możliwości lokalowych, szczególnie po zakończeniu opisanych wcześniej działań inwestycyjnych na terenie jednostki. Jednocześnie informuję, że organizacja gabinetu psychologa podyktowana jest względami bezpieczeństwa, które pozostają priorytetowymi.

Wykonano w 2 egz.:

1. egz. Adresat

2. egz. a/a

Przesłano również pocztą elektroniczną na adres: bpk@sw.gov.pl (dot. BPK.0812.58.2023.PK) oraz oisw.lodz@sw.gov.pl

Warszawa, 11-09-2023 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji

KMP.571.2.2023.RK

Pan

ppłk Robert Fijałkowski

Dyrektor Zakładu Karnego

w Łowiczu

ePUAP

Szanowny Panie Dyrektorze,

w nawiązaniu do pisma z dnia 19 lipca 2023 r., znak D/K-P.0812.2.3.2023.AA, dziękuję za odniesienie się do uwag i zaleceń Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (KMPT) przedstawionych w raporcie z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu, przeprowadzonej w dniach 6 – 9 marca 2023 r.

Wdrożenie rekomendacji Krajowego Mechanizmu pozwala nie tylko na wyeliminowanie ryzyka stosowania tortur i wszelkich form okrutnego traktowania osadzonych, ale służy również poprawie jakości pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej i pracowników cywilnych jednostki.

Krajowy Mechanizm pozytywnie ocenia zapowiedź wdrożenia części zaleceń. Jednocześnie wyraża zaniepokojenie, że w wielu obszarach, kluczowych z punktu widzenia prewencji tortur, zalecenia nie zostały przyjęte do realizacji.

Zaniepokojenie Krajowego Mechanizmu budzi brak zmiany sposobu nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsionku celi zabezpieczającej (zalecenie 4). Jak sam Pan Dyrektor słusznie zauważył, przepis § 4 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. poz. 638) wskazuje jedynie na konieczność zapewnienia możliwości

zaspokojenia potrzeb fizjologicznych. Nie wyklucza możliwości fizycznej obecności funkcjonariusza w samym przedsionku, ale też nie wymaga, by nadzór nad osadzonym był realizowany w taki właśnie sposób.

Fizyczna obecność funkcjonariusza podczas korzystania przez osadzonego z toalety stanowi bardzo inwazyjną formę nadzoru, która potęguje niepotrzebnie stres, pozbawia więźnia minimum prywatności w jednej z najbardziej intymnych czynności człowieka, co narusza jego godność i może stanowić poniżające traktowanie. A zgodnie z art. 4 § 1 k.k.w. osadzeni powinni być traktowani w sposób humanitarny. Zakazane są wszelkie formy nieludzkiego albo poniżającego traktowania oraz karania.

Ponadto fizyczna obecność funkcjonariusza w przedsionku celi zabezpieczającej podczas korzystania przez osadzonego z toalety nie zawsze będzie konieczna w celu zapewnienia bezpieczeństwa jemu samemu. Z obserwacji KMPT wynika, że często osadzeni po umieszczeniu w celi zabezpieczającej (oraz podczas pobytu w niej) zachowują się spokojnie. Tak było również w dwóch przypadkach, których nagrania z pobytu w celi zabezpieczającej zostały przekazane KMPT. Nie ma więc potrzeby, by funkcjonariusz zawsze był obecny w przedsionku, skoro jest on monitorowany, co umożliwi obserwację zachowania osadzonego za pośrednictwem kamery (z funkcją maskowania) i fizyczne wejście funkcjonariusza do przedsionka, gdy sytuacja budzi obawy. Funkcjonariusze powinni wypracować w tym celu rozwiązania taktyczne i skoordynować sposób komunikacji z funkcjonariuszami nadzorującymi zachowanie osadzonego za pomocą monitoringu, by miał on zapewnioną intymność podczas korzystania z toalety.

Zaobserwowany w jednostce sposób nadzoru osadzonych jest też sprzeczny z międzynarodowymi standardami odnoszącymi się do traktowania więźniów, które zabraniają stosowania poniżających środków przymusu, a ponadto wymagają, by były one jak najmniej inwazyjne i dobrane w oparciu o potencjalne ryzyko ze strony więźnia (zob. Reguły Nelsona Mandeli¹ - Reguły nr 47, 48 i 49 oraz Europejskie Reguły Więzienne² - Reguły nr 68.1, 68.2., 68.6.).

Zgodnie ze standardami Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)

¹ Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 17 grudnia 2015 r.

² Zalecenia Rec (2006) 2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych przyjęte 11 stycznia 2006 r., zmienione 1 lipca 2020 r.

więzień przebywający w odosobnieniu powinien mieć możliwość zaspokojenia swoich potrzeb fizjologicznych w godnych warunkach³.

Z uwagi na powyższe KMPT podtrzymuje swoje zalecenie dotyczące zmiany sposobu nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsiönku celi zabezpieczającej.

Zaniepokojenie Krajowego Mechanizmu budzi również praktyka profilaktycznego stosowania kajdanek wobec wszystkich konwojowanych osadzonych, w tym kajdanek zespolonych wobec osadzonych z podgrupą R-1 (zalecenie 7). To, że Służba Więzienna ma możliwość prewencyjnego użycia kajdanek wobec osadzonych w celu zapobieżenia ucieczce, agresji lub autoagresji nie oznacza, że należy stosować ten środek przymusu bezpośredniego automatycznie wobec wszystkich.

Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁴ wskazuje, że kajdanki mogą być użyte, ale nie muszą. Wynika to wprost z brzmienia przepisu art. 13 ust. 1 tejże ustawy: „środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 lit. a, pkt 2–4 i 6, **można użyć** także prewencyjnie (...)”. Ustawa nie posługuje się w tym przypadku zwrotem „używa się” który nakładałby na funkcjonariusza taki obowiązek.

O możliwości (nie zaś obowiązku) użycia przez funkcjonariuszy tego środka przymusu bezpośredniego, mówi też art. 19 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej⁵: „funkcjonariusze **mogą użyć** środków przymusu bezpośredniego”.

Ponadto ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej stanowi, że środków przymusu bezpośredniego (także prewencyjnie) używa się w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości (art. 6 ust. 1).

Stosowanie kajdanek zespolonych, które są o wiele bardziej dolegliwe i znacznie bardziej ograniczają możliwość ruchu osadzonego niż kajdanki zakładane na ręce, tylko z uwagi na posiadanie przez więźnia podgrupy R-1, przeczy założeniom ustawy.

Ponadto samo stosowanie kajdanek (niezależnie od ich rodzaju i sposobu zakładania) nie może odnosić się do całej populacji osadzonych, a mieć charakter

³ Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny, CPT/Inf (2011) 28, p. 58.

⁴ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2023 r., poz. 202 ze zm.).

⁵ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2023 r., poz. 1683).

indywidualny i być uzasadnione występującym w danym przypadku zagrożeniem. Należy więc dostosować praktykę do okoliczności i potencjalnego ryzyka ze strony osadzonego. Sam fakt konwojowania nie jest bowiem okolicznością wystarczającą do zastosowania kajdanek i konieczne jest wystąpienie dodatkowych okoliczności wskazujących na istnienie zagrożenia bezpieczeństwa konwoju dokonaniem ucieczki lub agresywnym zachowaniem konwojowanego. Środki przymusu bezpośredniego mogą być zastosowane dopiero wówczas, gdy żadne inne środki nie są wystarczające dla realizacji pożądanego celu, a decyzja jakich środków użyć w danym przypadku, powinna być poprzedzona wnikliwą oceną sytuacji.

Zaobserwowana praktyka, zgodnie z którą kajdanki używane są profilaktycznie w stosunku do wszystkich osadzonych, a kajdanki zespolone dla osadzonych z podgrupą R-1, niezależnie od ich zachowania i indywidualnej oceny ryzyka, wykracza poza założenia ustawy, ma charakter opresyjny i tworzy obszary ryzyka, umożliwiające poniżające traktowanie osadzonych. Potencjalne zagrożenia zostały wskazane w pkt 6.1 raportu z wizytacji.

Warto przypomnieć także, że Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT) wskazuje, że stosowanie wszelkich środków bezpieczeństwa powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka, realizowanej na podstawie jasnych i określonych proceduralnie kryteriów. Kajdanki i inne instrumenty przymusu powinny być stosowane tylko wtedy, gdy nie jest dostępna lżejsza forma kontroli rzeczywistego ryzyka, i usuwane tak szybko, jak to możliwe. Kajdanki nie powinny być stosowane z uwagi na status osoby pozbawionej wolności ani też jako środek dyscyplinujący⁶.

KMPT podtrzymuje zatem swoją rekomendację, by stosować kajdanki na czas transportu osadzonych i w czasie ich pobytu poza jednostką penitencjarną tylko w przypadkach uzasadnionych okolicznościami konkretnego przypadku (np. wskazującymi na możliwość ucieczki zatrzymanego lub na wystąpienie u niego agresji lub samoagresji).

Krajowy Mechanizm jest również zaniepokojony brakiem profilaktycznych badań medycznych osób przetransportowanych z innych jednostek (zalecenie 9) i realizowaniem badań wyłącznie w sytuacjach, gdy wskazują na to względy medyczne lub więzień zgłasza dolegliwości zdrowotne. Utrudnia to wykrycie obrażeń, które mogły powstać od momentu ostatniego badania przed transportem

⁶ Zob. Raporty SPT z wizyt w: Chile [CAT/OP/CHL/1, p. 44-46], Rumunii [CAT/OP/ROU/1, p. 104-105], Ukrainie [CAT/OP/UKR/3, p. 84] i [CAT/OP/UKR/1, par.12 i 132], Nowej Zelandii [CAT/OP/NZL/1, p. 110-112], Brazylii [CAT/OP/BRA/3, p. 16].

(np. w czasie konwoju), co tworzy lukę ułatwiającą stosowanie tortur i innych form okrutnego traktowania więźniów.

Należy podkreślić, że niezależne badanie medyczne uznawane jest za minimalną gwarancję prewencji tortur. SPT podkreśla, że badania lekarskie osób przyjmowanych do ośrodków detencyjnych oraz właściwe zgłaszanie obrażeń stwierdzonych podczas tych badań stanowią ważne aspekty procesu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu oraz zwalczania bezkarności. Takie badania i rejestry mogą również chronić personel przed fałszywymi zarzutami ze strony więźniów. Z tego też względu wszystkie osoby przyjmowane do ośrodka detencyjnego powinny być tak szybko jak to możliwe, i nie później niż w ciągu 24 godzin, poddane dokładnemu badaniu medycznemu, w tym badaniu całego ciała. Wyniki takich badań powinny być odpowiednio i wyczerpująco rejestrowane w specjalnie wyznaczonym i poufnym rejestrze, a w przypadkach podejrzenia o stosowanie tortur i złego traktowania – odpowiednio zgłaszane⁷.

Warto również odnotować, że SPT po wizycie w Polsce w 2018 r. wyraził zaniepokojenie brakiem w jednostkach penitencjarnych profilaktycznych badań medycznych nowo przyjmowanych więźniów i zalecił zmianę praktyki w tym zakresie⁸.

Z tego też względu, w ocenie KMPT, badaniom medycznym powinni być poddawani wszyscy osadzeni przyjmowani do jednostki, także ci przetransportowani z innych jednostek penitencjarnych. Takie badanie powinno mieć miejsce profilaktycznie, a nie tylko w sytuacjach, gdy wymagają oni pomocy medycznej, czy zgłaszają dolegliwości. **KMPT podtrzymuje swoje zalecenie w tym zakresie.**

Krajowego Mechanizmu nie przekonuje również argumentacja dotycząca częstotliwości kontaktów telefonicznych dla skazanych przebywających w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego (zalecenie 24). Spełnienie jedynie minimalnego standardu wskazanego w ustawie (tj. zapewnienie możliwości wykonania jednego telefonu w tygodniu) w żaden sposób nie może być rozwiązaniem satysfakcjonującym. Rozwiązanie to może powodować pogorszenie atmosfery w jednostce, eskalować niepotrzebne napięcia i negatywnie wpłynąć zarówno na zdrowie psychiczne osadzonych, jak i utrzymywanie więzi rodzinnych.

⁷ Zob. Raport SPT z wizyty w Portugalii, CAT/OP/PRT/1, p. 90 i 91.

⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, p. 105 i 106.

Europejskie Reguły Więzienne wskazują, że „Więźniowie będą mogli tak często, jak to możliwe, komunikować się – listownie, telefonicznie lub innymi formami komunikacji – ze swoimi rodzinami, innymi osobami i przedstawicielami organizacji zewnętrznych, a także przyjmować wizyty tych osób” (Reguła 24.1).

Warto w tym miejscu raz jeszcze przywołać stanowisko Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT), które podkreśla, że dostęp osób pozbawionych wolności do prawników, lekarzy oraz kontakt z przyjaciółmi lub członkami rodziny tworzy bardziej otwarte środowisko przetrzymywania, które pomaga zapobiegać torturom i złemu traktowaniu. Zapewnienie zatrzymanym możliwości utrzymywania kontaktu z rodziną poprzez wizyty, rozmowy telefoniczne i korespondencję jest podstawowym prawem osadzonego, które dodatkowo może zapewniać mu istotne wsparcie i pomagać w ponownej integracji po zwolnieniu⁹.

KMPT ponawia swoją rekomendację dotyczącą zwiększenia częstotliwości korzystania przez osadzonych z samoinkasujących aparatów telefonicznych.

KMPT prosi też o informacje w jakim wymiarze osadzeni mogą kontaktować się telefonicznie ze swoimi obrońcami i pełnomocnikami, stosownie do uwag wskazanych w pkt 6.7. raportu (zalecenie 24).

Krajowy Mechanizm ma także zastrzeżenia do przyjętego rozwiązania w zakresie realizacji widzeń z osobami, o których mowa w art. 8 § 3 k.k.w., tj. adwokatem, radcą prawnym lub przedstawicielem zaaprobowanym przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem (zalecenie 26).

O wiele lepszym niż wyłączenie kamery rozwiązaniem, jest fizyczne zasłonięcie kamery monitoringu na czas widzenia, co daje pewność braku rejestracji obrazu podczas spotkania i eliminuje naruszenie poufności kontaktu z adwokatem w wyniku umyślnego, lub niezamierzonego działania ze strony funkcjonariuszy. Nieprzesłonięta kamera nie daje uczestnikom rozmowy pewności, że nie są obserwowani, co może mieć wpływ na przebieg rozmowy (przykładowo powstrzymanie się przez więźnia od poinformowania obrońcy o naruszeniu jego praw przez funkcjonariuszy SW). Z kolei po oddaniu do użytku nowej sali widzeń należy zapewnić realizację takich widzeń w niemonitorowanym pomieszczeniu, zapewniającym pełną poufność kontaktu.

⁹ Zob. Association for the Prevention of Torture – Legal Safeguards to Prevent Torture The Right of Access to Lawyers for Persons Deprived of Liberty; March 2010.

Warto uwypuklić, że dostęp do niezależnego obrońcy i możliwość odbycia z nim poufnej rozmowy stanowi jedną z minimalnych gwarancji prewencji tortur. Z tego też względu należy wdrożyć możliwie jak najszersze działania systemowe, aby minimalne gwarancje przysługujące osadzonym działały właściwie, a wszelkie potencjalne luki, były eliminowane.

Na podstawie art. 22 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) i art. 17 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r., poz. 1058), uprzejmie proszę o przedstawienie stanowiska **w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego pisma**, w zakresie sygnalizowanych zagadnień i udzielenie informacji o działaniach podjętych w celu wdrożenia zaleceń KMPT.

Z poważaniem

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/

SLUŻBA
WIĘZIENNA

RPW/86120/2023 P
Data:2023-10-04

Zakład Karny w Łowiczu

99-400 Łowicz, ul. Wiejska 3

tel. 46 830-97-00 fax. 46 830-97-05 e-mail: zk_lowicz@sw.gov.pl

D/K-P.0812.2.6.2023.AA

Łowicz, dnia 28 września 2023 roku.

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2023 -10- 04
ZAL.	NR

Pan
Przemysław Kazimirski
Dyrektor Zespołu
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Krajowy Mechanizm Prewencji
al. Solidarności 77
00 – 090 Warszawa

W odpowiedzi na Państwa pismo KMP.571.2.2023.RK z dnia 11 września 2023 roku (doręczone 11 września 2023 r.) dotyczące zajęcia uzupełniającego stanowiska w sprawie realizacji zaleceń z wizytacji w Zakładzie Karnym w Łowiczu przeprowadzonej przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 6 - 9 marca 2023 roku wyjaśniam, co następuje:

W podniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich kwestii zmiany sposobu nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsionku celi zabezpieczającej wyjaśniam, że wskazana cela jest wyposażona zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 roku w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej. Obowiązujące przepisy wskazują, że osobie umieszczonej w celi zabezpieczającej należy zapewnić możliwość zaspokajania potrzeb fizjologicznych, co nie wyklucza jednak fizycznej obecności funkcjonariusza w samym przedsionku, a w pewnych sytuacjach związanych z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa osadzonemu przed nim samym jest wręcz konieczne. Wskazać należy, że zachowanie osadzonego przebywającego w celi zabezpieczającej cechuje się dużą dynamiką i w związku z tym nie można wykluczyć nagłych działań autoagresywnych. Taka sytuacja wymusza bezpośrednią obserwację zachowania osadzonego, nie tylko za pośrednictwem kamery. Cela zabezpieczająca jest stosowana tylko na czas niezbędny, a zatem stosowana wówczas obserwacja ma charakter jedynie krótkotrwały i wymuszona jest zapewnieniem bezpieczeństwa osobistego. Należy wyraźnie podkreślić, że poleganie wyłącznie na zapisach monitoringu wydłużyłoby czas reakcji na nieprzewidywalne zachowania osadzonego w tej celi. Ponadto potrzeba umieszczenia osadzonego w celi zabezpieczającej jest związana z naganną postawą

i zachowaniem osadzonego, które może zagrażać bezpieczeństwu jednostki. Obecność funkcjonariuszy podczas zaspokajania potrzeb fizjologicznych przez osadzonego ma na celu podjęcie przez nich natychmiastowych działań w przypadku prezentowania przez osadzonego zachowania mogącego zagrażać jego bezpieczeństwu lub jednostki organizacyjnej.

W Zakładzie Karnym w Łowiczu stosowanie kajdanek na czas transportu osadzonych realizowane jest prewencyjnie, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 roku o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie dla cudzoziemców lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób. Kajdanki są stosowane w trakcie realizacji czynności konwojowych osadzonych z podgrupą klasyfikacyjną R-1 (posiadających zalecenia profilaktyczno - ochronne) do pozawięziennych placówek służby zdrowia. Natomiast w przypadku transportowania osadzonych z ww. podgrupą klasyfikacyjną do innych jednostek penitencjarnych kajdanki są stosowane prewencyjnie, jedynie na polecenie dowódcy konwoju gdy wskaże on, iż działanie to jest niezbędne dla bezpiecznej realizacji czynności.

Po zapoznaniu się ze stanowiskiem Rzecznika Praw Obywatelskich nie zdecydowano się na wprowadzenie profilaktycznych badań medycznych wszystkich osób przetransportowanych z innych jednostek. Stosowana obecnie praktyka dokonywania oceny stanu zdrowia osoby pozbawionej wolności po przetransportowaniu jedynie w sytuacji gdy wskazują na to względy medyczne jest w pełni wystarczająca. Każda osoba pozbawiona wolności zgłaszająca po przetransportowaniu dolegliwości zdrowotne jest poddawana badaniu, co umożliwi wykrycie u niej ewentualnych obrażeń i chroni przed fałszywymi zarzutami dotyczącymi niewłaściwego traktowania. Ponadto, jak wskazywano już w poprzednim piśmie, obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 roku w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności nie przewiduje poddania obowiązkowym badaniom pacjentów po przetransportowaniu do jednostki.

W związku z rekomendacją Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczącą zwiększenia częstotliwości korzystania przez osadzonych przebywających w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego z samoinkasujących aparatów telefonicznych dokonano ponownej oceny aktualnych rozwiązań w tym zakresie. Regulacja zawarta w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu dotycząca możliwości korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych celem odbycia rozmów z rodziną i innymi osobami bliskimi przez skazanych skierowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego jeden raz w dniach od poniedziałku do niedzieli w godzinach 8.00-12.00 i 14.00.-18.00 w wymiarze nie przekraczającym 10 minut mieści się w granicach minimalnego standardu określonego przez ustawodawcę w art. 105b kodeksu oraz jednocześnie zapewnia właściwy sposób realizacji wszystkich zadań służbowych. Z dokonanych obserwacji wynika również, że obowiązujące zróżnicowanie zasad korzystania przez osadzonych z aparatu telefonicznego w zależności od typu zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) jest czynnikiem zachęcającym do starań o zakwalifikowanie do zakładu o zmniejszonym rygorze.

W związku z powyższym podjęto decyzję o utrzymaniu w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu dotychczasowych zapisów dotyczących realizacji rozmów skazanych przebywających w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego w wymiarze jeden raz w tygodniu. Zaznaczyć przy tym należy, że w przypadku złożenia przez osadzonego prośby do dyrektora uzasadnionej występowaniem szczególnie trudnej sytuacji osobistej, zwłaszcza wówczas gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony, udzielane są osadzonym zgody na skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z rodziną i innymi osobami bliskimi poza terminami ustalonymi w obowiązującym porządku wewnętrznym.

W zakresie udzielenia informacji w sprawie sposobu korzystania przez osadzonych w Zakładzie Karnym w Łowiczu z samoinkasujących aparatów telefonicznych w trybie art. 8 §4 kodeksu karnego wykonawczego zawiadamiam, że zgodnie z aktualnie obowiązującym Porządkiem wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu poza limitem przysługujących rozmów prywatnych skazani mogą korzystać z rozmów telefonicznych z osobami, o których mowa w art. 8 §3 kkw na następujących zasadach:

- a) jeden raz w tygodniu skierowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego od poniedziałku do piątku w godzinach 8⁰⁰ - 12⁰⁰ i 14⁰⁰ - 15³⁰,
- b) co najmniej raz w tygodniu skierowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego zakwaterowani w oddziałach V i VII w godzinach 8⁰⁰ - 12⁰⁰ i 14⁰⁰ - 18⁰⁰,
- c) co najmniej raz w tygodniu skierowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego zakwaterowani w oddziale VI w godzinach 8⁰⁰ - 12⁰⁰ i 14⁰⁰ - 19⁰⁰. W godzinach 18⁰⁰ - 19⁰⁰ z telefonów korzystają jedynie skazani zatrudnieni poza terenem zakładu karnego.
- d) skazani „niesprofilowani” jeden raz w tygodniu od poniedziałku do piątku w godzinach 8⁰⁰-12⁰⁰ i 14⁰⁰ - 18⁰⁰
- e) skazani umieszczeni w izbie chorych zgodnie z posiadaną klasyfikacją od poniedziałku do piątku w godzinach 9⁰⁰ - 12⁰⁰ i 14⁰⁰ – 17⁰⁰.”

Rozmowy telefoniczne prowadzone z osobami, o których mowa w art. 8§3 kkw w wyżej ustalonych godzinach nie podlegają ograniczeniom czasowym.

Obecne regulacje zawarte w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w Łowiczu dotyczące możliwości korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych celem odbycia rozmów telefonicznych z osobami, o których mowa w art. 8 §3 kkw (w tym również w zakładzie karnym typu zamkniętego jeden raz w tygodniu od poniedziałku do piątku w godzinach 8⁰⁰ - 12⁰⁰ i 14⁰⁰ - 15³⁰) mieszczą się w granicach minimalnego standardu określonego przez ustawodawcę oraz jednocześnie zapewniają właściwy sposób realizacji wszystkich zadań służbowych. Zaznaczyć przy tym należy, że w przypadku złożenia prośby do dyrektora uzasadnionej występowaniem szczególnej sytuacji, udzielane są zgody na skorzystanie przez skazanego z samoinkasującego

aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem poza terminami ustalonymi w obowiązującym porządku wewnętrznym.

W Zakładzie Karnym w Łowiczu od dnia 1 grudnia 2022 roku do 30 listopada 2023 roku jest prowadzona inwestycja rozbudowy budynku administracyjnego w części przeznaczonej na salę widzeń z nadbudową drugiej kondygnacji. W związku z powyższym widzenia odbywają się w przystosowanym do tego celu pomieszczeniu zastępczym (kompleks budynków gospodarczych jednostki), do którego dobudowano podjazd dla osób niepełnosprawnych, zamontowano szersze drzwi wejściowe, dostosowano toalety. Widzenia osadzonych z obrońcą lub inną osobą wymienioną w art. 8§3 kodeksu karnego wykonawczego realizowane są zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami tj. pod nieobecność innych osób. Zgodnie z art. 73a ww. kodeksu jednostka, w tym sala widzeń jest monitorowana przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz bez utrwalania dźwięku, ale na czas widzenia osadzonego z osobą wymienioną w art. 8§3 kodeksu system rejestrujący jest wyłączany, co umożliwia skuteczną ochronę tajemnicy prawnie chronionej. Nie ma obecnie możliwości zasłonięcia kamery monitoringu na czas widzenia z osobą o której mowa w art. 8§3 kodeksu ponieważ w w innym czasie pomieszczenie to wykorzystywane jest również do widzeń w sposób uniemożliwiających bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi. Podkreślamy, że nie odnotowaliśmy żadnych zarzutów zarówno od pełnomocników jak i samych osadzonych, co do sposobu odbywania ich spotkań.

DYREKTOR
Zakładu Karnego w Łowiczu
p. b. Robert Górkawski

Wykonano w 2 egz.:

1. egz. Adresat
2. egz. a/a

Przesłano również pocztą elektroniczną na adres: bpk@sw.gov.pl oraz oisw_lodz@sw.gov.pl

RKP-6711-2023

Warszawa, 09-10-2023 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Wojciech Brzozowski

KMP.571.2.2023.RK

Pan

płk Jarosław Banasik

Dyrektor Okręgowy Służby

Więziennej w Łodzi

ePUAP

Szanowny Panie Dyrektorze,

w dniach 6–9 marca 2023 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm) przeprowadzili wizytację Zakładu Karnego w Łowiczu. Raport z tej wizyty został przesłany Panu Dyrektorowi pismem z dnia 21 czerwca 2023 r., KMP.571.2.2023.RK.

Krajowy Mechanizm wyraża zaniepokojenie faktem, że kluczowe zalecenia, przedstawione Dyrektorowi Zakładu Karnego w Łowiczu, nie zostały wdrożone. Taka postawa jest sprzeczna z ideą funkcjonowania systemu zapobiegawczego, stworzonego przez Protokół fakultatywny do Konwencji ONZ w sprawie zakazu

stosowania tortur (dalej: OPCAT)¹, który opiera się na dialogu i konstruktywnej współpracy, ukierunkowanej na wyeliminowanie systemowego ryzyka tortur oraz innych form okrutnego traktowania osób pozbawionych wolności.

Współpraca między Służbą Więzienną a KMPT nie powinna więc polegać wyłącznie na umożliwieniu przeprowadzenia wizytacji jednostki penitencjarnej, lecz przede wszystkim na wdrożeniu rekomendowanych rozwiązań. Pozwalają one bowiem na wyeliminowanie tych praktyk, które budzą obawy, jak również wprowadzenie odpowiednich zabezpieczeń. Wola współpracy ze strony Służby Więziennej ma w tym względzie kluczowe znaczenie.

Potwierdza to Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT), który w swoim raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. zalecił władzom podjęcie stałego dialogu z Krajowym Mechanizmem w celu wdrożenia jego zaleceń, aby poprawić sposób traktowania osób pozbawionych wolności i warunki, w których one przebywają, oraz aby zapobiegać torturom i innemu złemu traktowaniu lub karaniu². SPT wskazał również, że KMPT powinien zostać uznany za kluczowy element krajowego systemu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu³.

Dlatego też ze zdziwieniem odnotowałem stanowisko Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu przedstawione w pismach z dnia 19 lipca 2023 r., znak D/K-P.0812.2.3.2023.AA oraz z dnia 28 września 2023 r., znak D/K-P.0812.2.6.2023.AA.

Wydaje się, że Dyrektor Zakładu potraktował raport KMPT jako okazję do polemiki z Krajowym Mechanizmem i urzędem Rzecznika Praw Obywatelskich.

Takie podejście nie służy harmonijnej współpracy i dialogowi między organami władzy publicznej ani nie przybliży realizacji celu, jakim jest wdrożenie obowiązującego standardu ochrony praw osób pozbawionych wolności.

Zaniepokojenie Krajowego Mechanizmu budzi brak zmiany sposobu nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsionku celi zabezpieczającej (zalecenie 4). Fizyczna obecność funkcjonariusza podczas korzystania przez osadzonego z toalety stanowi bardzo inwazyjną formę nadzoru,

¹ Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, p. 32.

³ Tamże, p. 33 b).

która potęguje niepotrzebnie stres, pozbawia więźnia minimum prywatności w jednej z najbardziej intymnych czynności człowieka, co narusza jego godność i może stanowić poniżające traktowanie. Taka obecność nie zawsze będzie też konieczna w celu zapewnienia bezpieczeństwa samemu osadzonemu.

Potwierdzają to zapisy monitoringu z pobytu dwóch osadzonych w celi zabezpieczającej, analizowane przez przedstawicieli KMPT po wizycie w Zakładzie Karnym w Łowiczu. Osadzeni, już po ich obezwładnieniu przez funkcjonariuszy i doprowadzeniu do celi zabezpieczającej, zachowywali się spokojnie (w tym podczas korzystania z toalety i spożywania posiłków). Zarazem przedsiónek celi zabezpieczającej jest monitorowany, co umożliwiło obserwację ich zachowania za pomocą kamery ze strefą maskowania i ewentualne podjęcie fizycznej interwencji w sytuacji budzącej obawy. Przyjęcie więc zasady każdorazowej obecności funkcjonariusza w przedsióнку celi zabezpieczającej w czasie korzystania przez więźnia z toalety nie znajduje uzasadnienia.

Krajowego Mechanizmu nie przekonują argumenty przedstawione przez Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu odnoszące się do tej kwestii.

Przepis § 4 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. poz. 638) wskazuje jedynie na konieczność zapewnienia osadzonemu możliwości zaspokojenia potrzeb fizjologicznych. Przepis nie wymaga, by nadzór nad osadzonym realizowany był poprzez fizyczną obecność funkcjonariusza w przedsióнку celi. Zgodnie z zasadą legalizmu, wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP, Służba Więzienna powinna działać na podstawie i w granicach prawa.

Zasada legalizmu nakłada na organy państwowe obowiązek działania zgodnie z obowiązującymi przepisami kompetencyjnymi, interpretowanymi w sposób ścisły i z odrzuceniem, w odniesieniu do organów władzy publicznej, zasady „co nie jest zakazane, jest dozwolone”. Dlatego też powoływanie się przez Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu na fakt, że przepis prawny nie wyklucza możliwości obecności funkcjonariusza, pozostaje w sprzeczności ze standardami wyrażonymi w Konstytucji.

Zgodnie z art. 4 § 1 k.k.w.⁴ osadzeni powinni być traktowani w sposób humanitarny. Zakazane są wszelkie formy nieludzkiego albo poniżającego traktowania oraz karania. Ponadto środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127).

w sposób niezbędny do osiągnięcia celów użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości (art. 6 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁵).

Sytuacji tej nie zmienia krótkotrwały charakter obserwacji zachowania osadzonego, bo już sama czynność fizycznego nadzoru nad czynnościami fizjologicznymi mocno ingeruje w jego godność. Zachowania uznane za poniżające nie powinny w ogóle mieć miejsca, niezależnie od czasu ich trwania.

Nie można też podzielić poglądu Dyrektora Zakładu Karnego, że poleganie wyłącznie na zapisach monitoringu wydłużyłoby czas reakcji na nieprzewidywalne zachowania osadzonego. Przy odpowiednim wyszkoleniu funkcjonariuszy i wypracowaniu odpowiednich rozwiązań taktycznych czas reakcji po otrzymaniu informacji o potrzebie reakcji mógłby być bardzo szybki. Naturalnie taka sytuacja wymaga mobilizacji i uwagi ze strony zarówno funkcjonariuszy ubezpieczających osadzonego, jak i nadzorujących jego zachowanie za pomocą monitoringu. Wierzę jednak, że funkcjonariusze podołają temu zadaniu.

Zaobserwowany w jednostce sposób nadzoru osadzonych jest też sprzeczny z międzynarodowymi standardami odnoszącymi się do traktowania więźniów, które zabraniają stosowania poniżających środków przymusu, a ponadto wymagają, by były one jak najmniej inwazyjne i dobrane w oparciu o potencjalne ryzyko ze strony więźnia⁶.

Ponadto, jak podkreśla Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT), więzień przebywający w odosobnieniu powinien mieć możliwość zaspokojenia swoich potrzeb fizjologicznych w godnych warunkach⁷.

Z uwagi na powyższe KMPT podtrzymuje swoje zalecenie dotyczące zmiany sposobu nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsionku celi zabezpieczającej. Służba Więzienna powinna w takich przypadkach odstąpić od tak inwazyjnej formy nadzoru oraz wypracować rozwiązania taktyczne i skoordynować

⁵ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1489).

⁶ Zob. Reguły Nelsona Mandeli – Reguły nr 47, 48 i 49; Europejskie Reguły Więzienne – Reguły nr 68.1, 68.2., 68.6.

⁷ Zob. Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny, CPT/Inf (2011) 28, p. 58.

sposób komunikacji z funkcjonariuszami nadzorującymi zachowanie osadzonego za pomocą monitoringu, by zapewnić mu intymność podczas korzystania z toalety.

Zaniepokojenie budzi również brak profilaktycznych badań medycznych osadzonych, przetransportowanych z innych jednostek penitencjarnych (zalecenie 9). KMPT nie podziela opinii Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu, że realizacja badań osób, które zgłaszają dolegliwości zdrowotne, jest wystarczająca. Z doświadczeń Krajowego Mechanizmu wynika bowiem, że osoby torturowane i poniżane są najczęściej zastraszone i mała jest szansa, że przy przyjęciu do jednostki zasygnalizują ten fakt personelowi niemedycznemu lub będą domagać się badania, o ile ich stan nie będzie bardzo poważny. Badanie medyczne w warunkach poufności, przez lekarza przeszkolonego w stosowaniu Protokołu stambulskiego, może przełamać obawy więźnia i doprowadzić do ujawnienia i udokumentowania przemocy, która mogła mieć miejsce np. w czasie transportu. Z kolei brak badań niezwłocznie po przyjęciu do jednostki utrudnia wykrycie obrażeń, co sprzyja ryzyku pojawienia się tortur i poczucia bezkarności.

Sytuacja ta jest godna ubolewania, gdyż niezależne badanie medyczne po przybyciu do miejsca izolacji uznawane jest za minimalną gwarancję prewencji tortur i od wielu lat jest rozwiązaniem rekomendowanym przez KMPT.

Warto też podkreślić, że problem braku profilaktycznych badań medycznych nowo przyjmowanych więźniów został odnotowany przez SPT w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. Podkomitet zalecił wówczas zmianę praktyki w tym zakresie⁸.

SPT podkreśla, że badania lekarskie osób przyjmowanych do ośrodków detencyjnych oraz właściwe zgłaszanie obrażeń stwierdzonych podczas tych badań stanowią ważne aspekty procesu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu oraz zwalczania bezkarności. Takie badania i rejestry mogą również chronić personel przed fałszywymi zarzutami ze strony więźniów. Z tego też względu wszystkie osoby przyjmowane do ośrodka detencyjnego powinny być tak szybko jak to możliwe, i nie później niż w ciągu 24 godzin, poddane dokładnemu badaniu medycznemu, w tym badaniu całego ciała. Wyniki takich badań powinny być odpowiednio i wyczerpująco

⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, p. 105 i 106.

rejestrowane w specjalnie wyznaczonym i poufnym rejestrze, a w przypadkach podejrzenia o stosowanie tortur i złego traktowania – odpowiednio zgłaszane⁹.

Z uwagi na powyższe KMPT podtrzymuje swoje zalecenie w tym zakresie.

Trudno również uznać za satysfakcjonujące zapewnienie osadzonym przebywającym w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego jedynie minimalnego standardu wynikającego z ustawy, tj. możliwości wykonania jednego telefonu w tygodniu w wymiarze nieprzekraczającym 10 minut (zalecenie 24). Przyjęte w jednostce rozwiązanie może powodować pogorszenie atmosfery, eskalować niepotrzebne napięcia i negatywnie wpłynąć zarówno na zdrowie psychiczne osadzonych, jak i utrzymywanie więzi rodzinnych. Ponadto umożliwia nieformalne dyscyplinowanie, z pominięciem katalogu kar i nagród określonych w kodeksie karnym wykonawczym.

Stoi to też w opozycji do zasad przyjętych w Europejskich Regułach Więziennych, które wskazują, że „więźniowie będą mogli tak często, jak to możliwe, komunikować się – listownie, telefonicznie lub innymi formami komunikacji – ze swoimi rodzinami, innymi osobami i przedstawicielami organizacji zewnętrznych, a także przyjmować wizyty tych osób” (Reguła 24.1).

KMPT ponawia swoje zalecenie dotyczące zwiększenie częstotliwości korzystania przez osadzonych z samoinkasujących aparatów telefonicznych.

Krajowy Mechanizm chciałby podkreślić, że powyższe zalecenie dotyczy nie tylko osadzonych odbywających karę w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego, ale również skazanych „niesprofilowanych” i osób tymczasowo aresztowanych¹⁰.

Zwracam się więc o informację o przyjętych rozwiązaniach w odniesieniu do tych trzech grup więźniów.

KMPT negatywnie ocenia również zakres rozmów telefonicznych do kontaktów z osobami, o których mowa w art. 8 § 3 k.k.w., tj. adwokatem, radcą prawnym lub przedstawicielem zaaprobowanym przez Przewodniczącą Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem (zalecenie 24). Z otrzymanej od Dyrektora Zakładu Karnego informacji wynika, że w przypadku skazanych skierowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego i skazanych „niesprofilowanych”, jednostka

⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Portugalii, CAT/OP/PRT/1, p. 90 i 91.

¹⁰ Zob. Raport z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu, KMP.571.2.2023.RK, p. 6.6.

zapewnia jedynie minimalny standard określony ustawą (tj. umożliwia wykonanie jednego telefonu w tygodniu). Telefon ten można wykonać jedynie w dni robocze.

Zapewnienie jedynie minimalnego standardu rozmów telefonicznych budzi niepokój zarówno z punktu widzenia zapewnienia osadzonym efektywnego prawa do pomocy prawnej, jak i w kontekście efektywnej prewencji tortur. Kontakt z prawnikiem stanowi bowiem dla osadzonego minimalną gwarancję prewencji tortur, silnie akcentowaną przez SPT i CPT.

Warto podkreślić, że niektóre kancelarie prawne są czynne również w soboty, a specyfika sytuacji i prowadzonej sprawy może wymagać kontaktu również w weekendy. Wprowadzone regulacje mogą utrudniać osadzonym i ich pełnomocnikom omówienie istotnych z punktu widzenia prawnego kwestii oraz rzutować na możliwość faktycznego przygotowania się do czynności procesowych, sprawy sądowej lub urzędowej. Osadzony powinien mieć więc co do zasady możliwość kontaktu ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem w szerszym zakresie, niż jest to aktualnie określone w porządku wewnętrznym jednostki.

Warto uwypuklić, że uwagi KMPT podziela Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, który w piśmie skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wskazał, iż praktyka ograniczenia możliwości odbywania telefonicznych rozmów z adwokatami do jednego połączenia w tygodniu pozostaje sprzeczna z założeniami art. 8 § 4 k.k.w. Prezes NRA podkreśla również, że ustalenie w porządku wewnętrznym możliwości korzystania przez skazanych pozbawionych wolności z samoinkasujących aparatów telefonicznych lub innych środków łączności wyłącznie w jeden dzień w tygodniu pozostaje rażąco sprzeczne z przepisami k.k.w. i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości oraz ingeruje w podstawowe prawa skazanych odbywających karę pozbawienia wolności¹¹.

Warto w tym miejscu raz jeszcze przywołać stanowisko Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT), które podkreśla, że dostęp osób pozbawionych wolności do prawników, lekarzy oraz kontakt z przyjaciółmi lub członkami rodziny tworzy bardziej otwarte środowisko przetrzymywania, które pomaga zapobiegać torturom i złemu traktowaniu. Zapewnienie zatrzymanym możliwości utrzymywania kontaktu z rodziną poprzez wizyty, rozmowy telefoniczne i korespondencję jest

¹¹ Zob. Pismo Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 31 marca 2023 r., NRA.015-2.36.2022. Zob. również raport z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu, KMP.571.2.2023.RK, p. 6.7. i przywołana tam argumentacja.

podstawowym prawem osadzonego, które dodatkowo może zapewniać mu istotne wsparcie i pomagać w ponownej integracji po zwolnieniu¹².

KMPT ponawia swoją rekomendację dotyczącą zwiększenia częstotliwości korzystania przez osadzonych z samoinkasujących aparatów telefonicznych do kontaktów z obrońcami i pełnomocnikami.

Krajowy Mechanizm jest zaniepokojony obecnością kamery w pomieszczeniu do widzeń z osobami wskazanymi w art. 8 § 3 k.k.w., tj. adwokatem, radcą prawnym, przedstawicielem zaaprobowanym przez Przewodniczącą Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem (zalecenie 26).

KMPT nie podziela poglądu Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu, że samo wyłączenie kamery daje wystarczającą gwarancję ochrony tajemnicy prawnie chronionej. W sytuacji, gdy funkcjonariusz nie wyłączy kamery (zarówno gdy działa celowo, jak i w sposób niezamierzony), tajemnica prawnie chroniona może zostać naruszona. Ponadto przyjęte w jednostce rozwiązanie nie daje uczestnikom rozmowy pewności, że nie są obserwowani, co może mieć wpływ na jej przebieg. Przykładowo więźniów może powstrzymywać się od poinformowania obrońcy o naruszeniu jego praw w obawie o możliwość represji.

Dlatego też, w ocenie KMPT, o wiele lepszym rozwiązaniem jest dodatkowe zasłonięcie kamery monitoringu na czas widzenia z obrońcą lub pełnomocnikiem, co daje pewność braku rejestracji obrazu podczas spotkania i eliminuje możliwe obszary ryzyka.

Sytuacji tej w żadnym stopniu nie zmienia fakt, że nie odnotowano w tym zakresie żadnych skarg. Jak bowiem podkreśla CPT, brak skarg nie musi być postrzegany jako pozytywny. Wręcz przeciwnie, często świadczy on o niebezpiecznym środowisku w jednostce lub o braku zaufania do systemu skarg¹³. W kontekście pojawiających się w trakcie wizytacji zarzutów dotyczących fizycznej i psychicznej przemocy ze strony funkcjonariuszy Służby Więziennej¹⁴ obawa ta wydaje się uzasadniona.

¹² Zob. Association for the Prevention of Torture – Legal Safeguards to Prevent Torture The Right of Access to Lawyers for Persons Deprived of Liberty; March 2010.

¹³ Zob. Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, p. 91.

¹⁴ Zob. Raport z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu, KMP.571.2.2023.RK, p. 6.1.

Dlatego też konieczne jest wdrożenie działań zapobiegawczych w możliwie jak najszerszym zakresie. Dostęp do niezależnego obrońcy i możliwość odbycia z nim poufnej rozmowy stanowi jedną z minimalnych gwarancji prewencji tortur. Ranga tej gwarancji wymaga więc odpowiedniej reakcji ze strony Służby Więziennej.

Krajowego Mechanizmu nie przekonują argumenty Dyrektora Zakładu Karnego w Łowiczu, że nie ma możliwości zasłonięcia kamery, gdyż pomieszczenie, gdzie odbywają się widzenia, jest też wykorzystywane do widzeń uniemożliwiających bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi. Nic nie stoi bowiem na przeszkodzie, by zastosować tymczasową przesłonę wyłącznie na czas spotkania z obrońcą lub pełnomocnikiem, która po jego zakończeniu mogłaby być zdejmowana przez funkcjonariusza w celu realizacji innych widzeń.

Warto w tym miejscu wyeksponować, że powyższe rozwiązanie miałyby charakter jedynie przejściowy. Po oddaniu do użytku nowej sali widzeń należy zapewnić realizację takich widzeń w niemonitorowanym pomieszczeniu, zapewniającym pełną poufność kontaktu.

KMPT ponawia swoją rekomendację w tym zakresie.

Z uwagi na fakt, że zalecenia KMPT w kluczowych obszarach nie zostały wdrożone, zwracam się do Pana Dyrektora o podjęcie efektywnych działań zmierzających do zmiany obecnego stanu rzeczy. Mam nadzieję na zmianę obecnej sytuacji i podjęcie, w duchu współpracy, konstruktywnego dialogu w zakresie skutecznej prewencji tortur w podległych Panu Dyrektorowi jednostkach penitencjarnych.

Na podstawie art. 22 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) i art. 17 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się o przedstawienie, **w terminie 30 dni od daty otrzymania niniejszego pisma**, swojego stanowiska w sprawie i poinformowanie o działaniach podjętych w celu wdrożenia zaleceń KMPT.

Z poważaniem

Wojciech Brzozowski

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Łódź, dn. *OP* listopada 2023r.

OI/D.0812.1.8.2023.MB

Biuro
Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

W odpowiedzi na pismo KMP.571.2.2023.RK z dnia 09.10.2023r. dotyczące zajęcia stanowiska w sprawie zaleceń przedstawionych Dyrektorowi Zakładu Karnego w Łowiczu w raporcie z wizytacji Zakładu Karnego w Łowiczu przeprowadzonej w dniach 6-9.03.2023r. przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, w pierwszej kolejności chciałbym podziękować na bieżącą korespondencję. Informuję, że wszelkie czynności służbowe realizowane w ramach sprawowanego nadzoru zawsze ukierunkowane są na zapewnienie osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzeganiem ich praw, a zwłaszcza humanitarnego traktowania i poszanowania godności.

W związku ze stwierdzonym przez Rzecznika Praw Obywatelskich faktem nie wdrożenia w Zakładzie Karnym w Łowiczu zaleceń w opisanych w piśmie obszarach, zwrócono się do dyrektora zakładu o zajęcie stanowiska w przedstawionym zakresie, w tym z uwzględnieniem nowo formułowanego, tj. zwiększenia częstotliwości korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych przez skazanych „niesprofilowanych” i osób tymczasowo aresztowanych. Przekazane stanowisko dyrektora zakładu obejmujące również prowadzoną z RPO korespondencję, tj. pismo D/K-P.0812.2.3.2023.AA z dnia 19.07.2023r. oraz D/K-P.0812.2.6.2023.AA z dnia 28.09.2023r. poddane zostało ocenie specjalistów okręgowego inspektoratu. Przedmiotem analizy były wszystkie pozostające w zainteresowaniu RPO zagadnienia, tj. sposób nadzoru nad osadzonymi korzystającymi z toalety w przedsionku celi zabezpieczającej (zalecenie 4), profilaktyczne badania medyczne osadzonych przetransportowanych z innych jednostek penitencjarnych (zalecenie 9), zapewnienie osadzonym przebywającym w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego minimalnego standardu ustawowego korzystania z telefonu w wymiarze jeden raz w tygodniu (zalecenie 24), zasłonięcie kamery monitoringu na czas widzenia osadzonego z osobami, o których mowa w art. 8 §3 Kkw, tj. adwokatem, radcą prawnym, przedstawicielem zaaprobowanym przez Przewodniczącą Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania

skazanego przed tym Trybunałem (zalecenie 26). Po dokonaniu wnikliwej analizy uznaję, że prezentowana przez dyrektora zakładu argumentacja w poszczególnych obszarach z jednej strony dowodziła poszanowania obowiązujących przepisów regulujących wykonywanie kary pozbawienia wolności, z drugiej zaś uwzględniała konieczność zapewnienia porządku w jednostce penitencjarnej, bezpieczeństwa osobistego osadzonych i funkcjonariuszy. Tym samym nie znajduję podstaw do podjęcia działań ukierunkowanych na zmianę sposobu zarządzania i prowadzenia przez dyrektora podległego mu zakładu w omawianym zakresie.

Uznanie przez RPO, że Dyrektor Zakładu Karnego w Łowiczu potraktował raport KMPT jako okazję do polemiki z Krajowym Mechanizmem i urzędem Rzecznika Praw Obywatelskich wydaje się być zbyt krytyczne. Dyrektor zakładu stwierdzając posiadanie stosownych warunków wdrożył część zalecenia KMPT, co jest w mojej ocenie wyrazem dobrze pojętej współpracy. Jako przykład przytoczyć należy zalecenia dotyczące rejestrowania obrazu i dźwięku w czasie stosowania środków przymusu bezpośredniego, czy przeprowadzanie szkoleń ogólnozakładowych (m. in. z zakresu standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz znajomości Protokołu stambulskiego).

Odnosząc się do nowo sformułowanej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich kwestii zwiększenia częstotliwości korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych przez skazanych „niesprofilowanych” i tymczasowo aresztowanych przebywających w zakładzie, w oparciu o przekazane wyjaśnienia ustalono, że:

- 1) skazani „niesprofilowani”, czyli skazani z grupą klasyfikacyjną M i P oczekujący na wytransportowanie, bądź przebywający w zakładzie w związku z toczącymi się czynnościami procesowymi w drugiej sprawie, korzystają z rozmów telefonicznych z rodziną i osobami bliskimi (rozmowa telefoniczna prywatna) „jeden raz w dniach od poniedziałku do niedzieli w godzinach 08:00-12:00 i 14:00-18:00. Czas korzystania z aparatu telefonicznego nie może przekraczać 10 minut”. Poza ww. limitem przysługujących rozmów prywatnych skazani „niesprofilowani” mogą korzystać jeden raz w tygodniu, od poniedziałku do piątku w godzinach 08:00-12:00 i 14:00-18:00, z rozmów telefonicznych z osobami, o których mowa w art. 8 §3 Kkw. Rozmowy tego rodzaju nie podlegają ograniczeniom czasowym;
- 2) tymczasowo aresztowani mogą korzystać z rozmów telefonicznych prywatnych raz w tygodniu od poniedziałku do niedzieli w godzinach 08:00-12:00 i 14:00-18:00 oraz co najmniej raz w tygodniu od poniedziałku do piątku w godzinach 08:00-12:00 i 14:00-15:00 z rozmów telefonicznych do kontaktu z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem, ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania tymczasowo aresztowanego przed tym trybunałem.

Po dokonaniu oceny aktualnie obowiązujących w zakładzie rozwiązań w zakresie korzystania z rozmów telefonicznych przez skazanych „niesprofilowanych” i tymczasowo

aresztowanych stwierdzam, że regulacje zawarte w Porządku wewnętrznym ZK w Łowiczu są przede wszystkim zgodne z obowiązującym obecnie art. 8 §4 i art. 105b Kkw, pozwalając jednocześnie na sprawne funkcjonowanie jednostki i właściwe wykonywanie wszystkich zadań służbowych przez funkcjonariuszy. Zauważyć należy, że w przypadku złożenia przez osadzonego prośby do dyrektora zakładu uzasadnionej występowaniem szczególnie trudnej sytuacji osobistej, zwłaszcza wówczas, gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony, osadzonym udzielane są zgody na skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z rodziną i innymi osobami bliskimi poza terminami ustalonymi w obowiązującym porządku wewnętrznym. Analogicznie, w przypadku złożenia prośby do dyrektora uzasadnionej występowaniem szczególnej sytuacji, udzielane są również zgody na skorzystanie przez osadzonego z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem, poza terminami ustalonymi w obowiązującym porządku wewnętrznym. Podkreślenia wymaga, że takie prośby osadzonych, bądź obrońców o udzielenie zgody na kontakt telefoniczny poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym dyrektor każdorazowo załatwia pozytywnie. Uwzględniając powyższe uznać należy, że zgodnie z zaleceniem KMPT, osadzeni mają zapewnioną możliwość skorzystania z kontaktów z obrońcą w szerszym wymiarze (w tym w soboty), po pisemnym zgłoszeniu potrzeby tego rodzaju.

Pragnę zadeklarować pełną gotowość do prowadzenia konstruktywnego dialogu w zakresie skutecznej prewencji tortur w podległych jednostkach penitencjarnych, a w sytuacjach stwierdzenia takiej potrzeby podejmowania efektywnych działań zmierzających do dokonywania zmian w obszarach tego wymagających.

DYREKTOR WYKŁADOWY
Służby Wykładowej w Łodzi
płk Jarosław Banasik

Wykonano w 1 egz.

adresat (przesłano pocztą elektroniczną na adres: biurorzecznika@brpo.gov.pl)